
EDITORIAL

*A Evaristo,
conductor de tantes històries*

El Consell de Redacció de la revista m'ha demanat d'obrir les seues pàgines amb unes consideracions sobre allò que anomenem història local. I vull començar amb una declaració de principis: la història local només podrà subsistir amb el suport de les comunitats a què serveix. ¿Perqué faig aquesta afirmació? La resposta ens la dóna el professor M. Pesset (1884): "Crec que només a través dels estudis monogràfics, conscienciosos i intel·ligents, fa camí la història. Ja sé que no condueixen més que a un reconeixement en cercles molt reduïts que a més se solen caracteritzar per la seua hipercrítica, cosa saludable, si no es tenyís d'enveja..."

Bàsicament, d'ençà la constitució dels ajuntaments democràtics, almenys al país Valencià, una plaga s'ha estès entre algunes institucions: la decisió de finançar i recolzar distintes iniciatives amb la finalitat de recuperar el nostre passat. La peculiaritat d'aquest mecenatge històric rau principalment en el caràcter dels estudis que començaren a penetrar en les llibreries i en les prestatgeries de les biblioteques universitàries. L'antiga aspiració dels ideòles del noranta-vuit: la microhistòria s'encarnava en forma impresa, amb peus editorials molt llunyans i distintes a les empreses que dominaven el mercat del llibre. Madrid i Barcelona eren reemplaçades per Benissa, Catarroja, Pego, Dénia, Llíria, Gandia, etc. A més, els joves historiadors, que cada dia es trobaven amb majors dificultats professionals, obrien nous fóruns de discussió i així nasqueren les Assamblees comarcals, algunes de les quals van donar lloc al naixement de revistes, que competeixen àdhuc amb les més assenyades publicacions universitàries, no en infraestructura i difusió, sinó en qualitat. És a dir, al llarg dels últims anys, les institucions locals han sabut fer realitat les aspiracions i il·lusions d'entusiastes i joves investigadors, i no els ha fet de portar llur batalla al camp més difícil i desagratit: la monografia i la revista. Les precises paraules del professor Pesset il·lustren perfectament els perills, les dificultats i la importància d'aquesta tasca.

Bé, però aquesta actitud no sols va dirigida a un grup més o menys restringit d'historiadors, ja que els regidors inverteixen una part dels seus pressuposts (dels diners dels contribuents) en aquestes empreses. En aquests moments vull ser molt sincer i confesse que poques iniciatives culturals són més arrelades a la comunitat a què es presenten. La història naix de la necessitat de transcendència de l'home, de l'eterna recerca del més enllà (concepte que no presente amb connotacions religioses) i del retrobament amb les pròpies senyes d'identitat, amb les nostres arrels. La consciència del passat, però, s'està perdent, sobretot al

si de la societat urbana, de la megalòpolis i del superestat despersonalitzats. El futur és la gran quimera a assolir, fútil fantasieig, perquè l'única realitat temporal existent és el passat; ja que el present no és sinó una il·lusió, per la seua fugacitat; i el futur, una esperança. És per això que els nostres avantpassats veneraven l'experiència de la senectut, moment de la vida despiadament repussat i falsàriament rebatejat com a tercera edat en la nostra societat. A les comunitats petites, però, des de la família al grup d'amics i al poble, el record de les experiències viscudes s'hi manté viu per mitjà de l'instrument de comunicació més directe que existeix: la via oral. L'imprés, gràcies al procés que acabe de descriure, ha posat a l'abast una visió distinta d'aquest passat: unes vegades perquè l'autor es retrotrau a èpoques no viscudes (fins a principis de segle) i altres, per la utilització de materials de tot tipus que permeten oferir una explicació més completa que la presentada només des de la vivència i remembrança d'un sol testimoni.

L'espai viscut: tot un programa. Així encapçalava la ressenya que vaig fer per a una revista sobre el col·loqui d'història local que va organitzar-se a València el mes de novembre passat. Hi ha altra millor definició? ¿Pot quedar algun dubte sobre l'arrelament de la història local a la comunitat que vol servir? L'historiador ha dirigit els seus aparells devers un camp reduït. ¡Quina diferència amb aquella imatge vetusta del professor d'història que es limitava a reproduir la llista dels reis gots o a confondre Madrid amb tota Espanya! No és aquesta la història que interessa a hores d'ara a un grup cada cop més nombrós d'investigadors. Ja no són les grans batalles ni els grans homes els que monopolitzen els llibres d'història, sinó que el petit camperol, l'aldeà, el menestral, el reu, l'ama de casa, la prostituta... estan invadint el discurs de la història, i no com a simple curiositat anecdòtica. Ells són els autèntics protagonistes, actors i víctimes del moment històric que els tocà viure. S'han variat, doncs, els interessos de l'historiador: s'ha ampliat el ventall social a investigar i s'ha restringit l'espai geogràfic. La petita comunitat apareix com el laboratori més adequat per a observar l'evolució de les actituds, els costums, les estratègies, les relacions, les festes, les joies, les desgràcies, etc. de la societat al llarg del temps. La metodologia de sotmetre una petita comunitat a un intens i minuciós seguiment al llarg d'un ample espai de temps és cada cop més acceptada, i s'imposarà a anteriors plantejaments d'estudiar un moment més o menys precís, en un espai geogràfic ampli.

Aquesta proposta de treball no propugna la desaparició de les anàlisis sobre poblacions "més significatives" o de "major resonància". Tot al contrari. Mai l'ofici d'història no havia estat tan obert a tots aquells aspectes que puguen atreure l'atenció de l'investigador. La biografia ja no s'ocupa només del gran polític o de les personalitat sinó que hom descendeix a la trajectòria vital d'un moliner que encarna una visió del món condemnada per la cultural oficial; o a l'activitat d'un metge rural, la seua formació, els seus mestres, el seu ascens social, les fonts de riquesa, la trajectòria dels seus fills. L'anàlisi política ja no es contenta amb l'examen de les decisions dels òrgans directius d'un Estat, sinó que hom reconstrueix la formació de les oligarquies de poder, les seues relacions amb els poders fàctics, el seu paper en el complex organigrama del senyoriu, regne, monarquia o estat, i els seus vincles al si de

la col·lectivitat: famílies, clans, opositors, etc. La història de l'art ja no es limita a inventaris de les grans realitzacions de l'enginy humà, al qual sovint quedava anònim; a hores d'ara la curiositat es dirigeix devers l'artista, la seua forma de treballar, la formació, els lligams amb la societat que el mantenia, el caràcter dels encàrrecs, l'univers estètic en què estava inserit, etc. L'historiador ha esdevingut sociòleg, antropòleg, economista, psicòleg, crític literari i artístic, és a dir, ha hagut d'assimilar conceptes i mètodes de totes les ciències humanes i socials a la seua disciplina.

¿Pot haver un programa més suggerent de recerca? ¿Pot presentar-se una realitat més atractiva als ulls d'aquest curiós espectador de la vida que és l'home? La història està fent seriosos intents per interessar els seus contemporanis, presentant una imatge del passat el més minuciosa i completa que permet la metodologia actual i les fonts disponibles. Ha acostat la petita vida dels nostres avantpassats als seus veïns i familiars; fins i tot ha abandonat l'arxiu i ha eixit a buscar la vida al carrer, a la memòria viva del testimoni directe. La història s'ha humanitzat fins a límits impensables en altres temps, i ha cercat connectar amb la societat que la substenta. El repte és suficientment atractiu i desafiant com per a merèixer la pena intentar-ho i triomfar. La victòria suposaria que la consciència històrica encara és viva i que malgrat la suposada absència d'arrels reivindicada per bona part de la societat actual, l'interès per saber com hem pogut arribar a on som pot captivar la gent. Defensar la història és lluitar per la humanització de la nostra societat, és recordar que el dolor, la misèria, la mort, la destrucció, han estat les xacres més abominables que arrossegant la societat des de temps immemorials; es testimoniar que l'esperança i la quimera són patrimoni de la humanitat i que la tasca més important és materialitzar-les, fer-les realitat. La història local és, potser, una de les vies més directes vers a la generalització d'aquesta consciència històrica, en oferir una visió nova i més pròxima del devenir humà al llarg del temps, que la que tradicionalment venia presentant.

Dénia, març 1989

V. L. SALAVERT FABIANI
Institut d'Estudis Documentals i Històrics sobre la Ciència
(C.S.I.C. - Universitat de València)